

## ***Běda vám, theologové***

### **1. Soud začíná od domu Božího**

Tak už tomu v životě bývá, že po svátku následuje všední den. Slavnostní otevření kostela a instalace nového faráře se odehrávají za slunného dopoledne, za účasti několika vzácných hostů a mnoha domácích zvědavců, pan farář si na přípravu kázání rezervuje jednou tolik času než obvykle, muzikanti se několikrát sejdou k nácvičku písni, v oznámeních zazní smělé plány budoucích akcí. Příští neděli už přijdou jen domácí, kázání je v nejlepším případě standardní, varhaník zápasí s doprovodem nepřilíš známé písně, kterou zpívá jen každý třetí či pátý, a ve sbírce se už neobjeví žádná bankovka. Nás dnes zradily i předepsané biblické texty. Jak víte, nevybral jsem si je sám. Převzal jsem je – z nabídky naší sesterské církve. Zastavíte-li se odpoledne na mši do kteréhokoli katolického kostela v Praze (nebo v Nitře, v Krakově, v Barceloně atd.), uslyšíte je tam znova – jen tomu kázání tam pan farář asi moc nedá. Ale nepomlouvejme, buďme vděční, vždyť sám bych takovýto text ve své Bibli dozajista přeskočil – a ztrácel čas hledáním textu ne-li příhodnějšího, pak alespoň laskavějšího. Po vlídné perikopě minulé středy přichází na pořad dne text tvrdý, zlověstný (?), varující, výhružný (?). Po pozvání „*Takto se, mí učedníci, modlete*“ hrozba „*Běda vám, theologové*“. Řečeno dogmatickou zkratkou: Po Evangeliu následuje Zákon.

V naší antiklerikální zemi jsme na kritiku církve shora i zdola, zleva i zprava zvyklí. Běžný Čech přece považuje církevní činitele za pokrytce: *Kážou vodu, pijí víno*. Vykládají, že má být církev chudá, a pořád se hlásí o své majetky; kam přijdou, tam žadoní o peníze. Hlásají askezi v jídle a lásce – a co ta jejich vypasená břicha a pedofilní skandály (katolíci) či manželské rozvody (protestanti). Studuješ teologii? Jen se nedělej, nejsi o nic lepší než já. Moralisté dříve narození nakonec vynesou svůj zaručený trumf: *K tomu, abych žil mravně, rozhodně nepotřebuji církev*.

Protože kritika církve u nás míří v devadesáti či více procentech na naše katolíky a katoličky, můžeme si jako křesťané evangeličtí a křesťanky evangelické vybrat: Buď tuto kritiku od sebe odvrátíme tvrzením *Nás se to přece netýká*, nebo ji naopak obrátíme do vlastních řad v podobě mnohem radikálnější: Co je proticírkevnost bezbožníků ve srovnání s proticírkevností zbožných, ano, co je antiklerikalismus moderny či postmoderny ve srovnání s antiklerikalismem Bible, s antiklerikalismem Starého a Nového zákona. Vzpomeňme na antitezi „Zákonodárce Mojžíš – kněz Áron“ nebo na zápas starozákonních proroků s baalismem izraelských kněží. Tam přece nemluvila lidská deziluze, tam zaznívalo rozhořčení samotného Hospodina!

KARL BARTH (a zase!, ať s ním jde Štefan konečně do háje!, tohle přece není žádná kaplenka barthianismu) převedl prorockou kritiku chrámového kultu na kritiku provozu protestantské theologické fakulty, když v *Uvedení do evangelické theologie* parafrázoval 6. kapitoly proroka Amose následovně, užívaje přitom směle ich-formy Já Božího: „Nenávidím a zavrhl jsem vaše přednášky a semináře, vaše kázání, proslovy a biblické práce, aniž sobě chutnám vašich diskusí, zasedání a symposií. Neboť když tu předkládáte sobě navzájem i mně své hermeneutické, dogmatické, etické a pastorální moudrosti, těchto vašich obětí si neoblíbím a na pokojné oběti vašeho krmného dobytka nepopatřím. Přeji si být zbaven hluku, který děláte vy staří svými tlustými knihami a vy mladí svými disertacemi, a nechci poslouchat hudbu vašich theologických časopisů, revuí a církevních věstníků!“ (Barth, Karl. *Uvedení do evangelické theologie*. Praha, 1988, s. 258n)

První čtení, ani to jsem si sám ne zvolil, první část 2. kapitoly Pavlova *Listu Římanům* vypovídá o tom, že Boží soud postihuje všechny lidi: nejen Žida, ale i Řeka; také Řeka, ale dříve a předně Žida. A známou větu z *1. listu Petrova*, že *soud začíná od domu Božího* (1Pt 4,17), můžeme chápat jako výstižnou zkratku tohoto „theologizování kladivem“.

A zase si zavzpomínám. Jako mladí frekventanti vikářského kurzu jsme vybuchli ve smích, když farář, který nás školil, považovaný za hradního teologa tehdejšího církevního vedení, pohotově k této (mezi barthiány hojně frekventované) epistolní větě okamžitě připojil svůj komentář, že „od domu Božího“ nemusí hned znamenat: „od Synodní rady ČCE“. Po více než 30 letech ho doplním: Ani od úzkých rad bratrských jednot ani od Arcibiskupského paláce na Hradčanech. Mysleme nejdříve sami na sebe: na to, že Boží soud pro nás začíná nad tímto domem, nad Černou 9 na Novém Městě pražském. Mě-theologa by přece měl zajímat především – a dlouho výlučně – *Boží soud nade mnou-theologem*.

## 2. Řeč proti farizeům

Přečtené verše představují úryvek z lukášovské kompozice, kterou překladatelé ČEPu opatřili nadpisem *Řeč proti farizeům*.

1. Tato řeč začíná – mimochodem – *profarizejsky* konstatováním, že Ježíše pozval jeden farizeus na oběd či na večeři. Ježíš tedy pronáší svá *protifarizejská* slova od stolu svého farizejského hostitele.
2. Zákoníci Ježíše uznávají jako muže svého cechu, jako theologického profesionála (Rabbi, Mistře), ale vytýkají mu nadřazenost, povýšenectví (HYBRIDZEIN).
3. Biblický oddíl končí fatálně: obviněním současných židovských theologů ze sterilního kultu mrtvých klasiků a minulých židovských theologů z „profetocidy“, pronásledování a vraždění proroků.

Perikopa obsahuje několikrát *Běda* nejprve farizeům, potom zákoníkům – nebo oběma najednou. Výklad dobových reálií do kázání nepatří, místo toho se pokusme se pro ty „*pre-rabíny*“ najít, řekněme po tillichovsku, nějaké soudobé analogie: Koryfejové orthopraxie a koryfejové orthodoxie? Etici a dogmatici? Mravokárci a doktrináři? Laičtí a profesionální církevníci? Terénní praktici a katedroví teoretici? Halachisti a haggadisti? Theologové Bibli aplikující do kaziuistik či aggiornament a theologové Bibli explikující do dogmat a doktrín?

Slovo farizeus se už dávno odpoutalo od historických farizeů; vzdělaný člověk je zná a užívá jako synonymum pro pokrytce. – Slovo zákoník naopak neříká člověku dneška nic, respektive něco jiného: zákoník = sbírka zákonů. Jen lid zvláštní, totiž lid kostelový ví, že šlo o znalce a učitele Mojžíšova Zákona, Tóry. Tedy o písmáka? O biblistu? Chraň Pán Bůh, abych se jako systematický theolog cítil z obliga!

Jenomže já pořád ne a ne se ubránit pocitu, že nás – nás učitelů a nás studentů theologie – se Ježíšovy výtky netýkají.

### 2.1. Střely vedle

Pominu-li exegeticky nejednoznačný výrok o zapomenutých prorockých hrobech – bibličtí archeologové, které máme anno 2011 po Kristu mezi sebou, situaci ani nezachrání ani nezhorší – potom za střely, které se více či méně míjejí cílem, považuji:

- (1) Obvinění ze záměny vnějšku a vnitřku, z formalismu.
- (2) Výtku hrabivosti, sociální necitlivosti.
- (3) Podsouvanou touhu po privilegiích a respektu.
- (4) Nařčení z kultu mrtvých svatých.

K tomu:

(1) Přeceňování formy a nedoceňování obsahu? Vzpomínám-li si dobře, pak velký kritik českého duchovního života 20. století F.X. ŠALDA pojmenoval jako letitý hřích českého intelektuála naprosté pohrdání formou ve jménu obsahu. Ostatně: v které evropské zemi by theologické fakultě sloužilo jako kaple skladiště?

(2) Ždímáme z lidí peníze? Je snad theologie dobrý džob na úkor sociálně slabých? Můžete si vy vydělávat jejím doučováním, my theologickými expertízami?

(3) Přední místa zaujímáme – kdeže to? Tak nanejvýš v seznamu univerzitních fakult, kde nás tradičně uvádějí jako druhou z 17 fakult UK, hned po Katolické theologii.

(4) Vyžíváme se v uctívání mrtvých patronů novodobého českého protestantismu? Vždyť přes pozůstalost J.L. Hromádky klopýtáte cestou na tyto bohoslužby – banánové krabice se přesouvají sem tam a nikdo je u sebe nechce. Uspíšili snad jeho smrt profesori této fakulty? Samozřejmě že ne! Podepsali se na ní církevní potentáti ze zemí tehdejšího tábora pokroku a socialismu.

## 2.2. Střely do terče

Tady ovšem musím ukončit řetěz exkulpací. Ostatní střely totiž míří přímo na nás:

(1) Ztrácíme smysl pro *hierarchii pravd a hodnot*, neumíme a nechceme rozlišovat centrum od periferie, základní a odvozené, nezbytné a zbytné. Zajímá nás kdejaká theologická specialita, ať už to je *crux interpretum exegetů*, senzační prý objevy historických dokumentů, spekulace o podružných dogmatických otázkách nebo homiletické či liturgické inovace – *dělat z prdu kuličku*, na to jsme mistři, ale živé jádro theologie (kde to, jak říkal HROMÁDKA, pálí) se nám vytrácí pod rukama. *Odevzdáváme desátky z máty, routy a ze všech zahradních rostlin, ale nedbáme na spravedlnost a lásku, kterou žádá Bůh.*

(2) Vymýšlíme, čím vším by se víra křesťana nebo život církve měly vyznačovat, o co by se měli zajímat faráři, čím by měly žít sbory, co by se v církevní praxi mělo změnit – ale sami zůstáváme stranou, do ničeho nepouštíme, jen ať se spálí jiní. *Zatěžujeme lidi břemeny, která nemohou unést, a sami se těch břemen nedotkneme ani jediným prstem.*

## 3. Spravedlnost a láska.

Ale dost hromů a blesků! Cožpak není theolog-barthián schopen vyždímat z textu plného všelijakých *Běda* nějaké Evangelium? Aspoň *dvě slova* ukazující evangelijním směrem se po mém soudu i z přečtených několika veršů Řeči proti farizeům vyčíst dají: HÉ KRISIS a HÉ AGAPÉ TOU THEOU, *spravedlnost a láska Boží*. Obě slova nejsou exegeticky bez problémů.

(1.) HÉ KRISIS: *Soud*, ale soud ve smyslu starozákonního *mišpat*: někteří překládají *právo*, jiní *spravedlnost*. (Moc se omlouvám za asociaci s polskou stranou „Právo a spravedlnost“.)

(2.) HÉ AGAPÉ TOU THEOU: *Láska Boží*. ČEP tu sklouzl, jakož i jinde, k horizontalizující parafrázi (*hlavně ta etika, že*): *Láska, kterou žádá Bůh*. Většina těch, kdo volí střední cestu mezi doslovným a volným překladem, se rozhodla pro překlad *láska k Bohu*. BARTHOVI (KD IV/2, 896nn) při výkladu „sz pojmu láska k Bohu“ asociativně naskočil jeden z nejstarších textů Starého zákona, *Debořina píseň z Knihy soudců* (čeští překladatelé dali do poznámky pod čarou doznání, že je vzhledem k svému stáří „místy těžko přeložitelná“), která ústí – po 30 verších – do slov: „Tak ať zhynou všichni Tvoji nepřátelé, Hospodine! / Ale ti, kdo jej milují, budou jako slunce vycházející v plné síle.“ (Sd 5,31) K tomu připojuje „antikritickou poznámku“ o „puritánství vůči pojmu láska k Bohu, popř. k Ježíši“ (901),

v němž spatřuje setrvalé působení kantovské etiky a theologie (A. RITSCHL) – až po proslulou antitezi A. NYGRENA „Agapé versus eros“, zbrani a zbrojnímu arzenálu proti vší náboženské erotice: pietismu a spol. Jako křesťanská láska prý padá pro křesťany v úvahu pouze láska k bližnímu. Proti tomu zralý, pozdní BARTH (sebekriticky i na svou vlastní adresu): „Bez lásky k Bohu není ani poslušnosti vůči Bohu ani lásky k bližnímu, bez lásky k Ježíši není následování Ježíše.“ (903)

A tady někde bych dnes skončil. Jak je to prosté: **Je-li filosofem ten, kdo miluje moudrost, pak theologem je ten, kdo miluje Boha**. Per negationem: **Je-li karikaturou filosofa filosof, který miluje filosofii, „svého“ filosofa či „své“ filosofy, pak je karikaturou theologa theolog, který miluje theologii, „svého“ theologa či „své“ theology**. Potom opravdu: Běda nám! *První Korintským* končí Pavlovými slovy: „Kdo nemiluje Pána, ať je proklet! (anathema sit!, 1K 16,22)“ *Janovo evangelium* je vlídnější. V dodatkové 21. kapitole vykresluje, jak proti sobě na břehu Genezaretského jezera stojí Vzkříšený a jeho učedníci. Třikrát opakuje Ježíš svou otázku Petrovi: *Miluješ mne? Máš mě rád?* A Petr, který jej před několika dny třikrát zapřel, mu třikrát odpovídá: *Ano, Pane, ty víš, že tě mám rád. Že tě mám rád. Že tě mám rád.* Vzpomínáte na stereotypní začátek LUTHEROVÝCH výkladů Desatera v jeho *Malém/Menším katechismu: Máme se Boha bát a milovat ho...*

*Straňme spravedlnosti a milujme Boha.* Ne, nemusíme pro to opomíjet ani ty církevní „nálezy“ (obrazoborec Markión Ježíšova slova „to ostatní neopomíjet“ příznačně škrtl a radikální husité, táboři, by je jistě škrkli taky), řekněme pro domo sua: ty naše exegetické, historické, dogmatické, homiletické či liturgické hobbies – když nebudou stát v cestě konání spravedlnosti a lásce k Bohu. Amen.